Društvo
prevajalcev in
tolmačev Slovenije

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si

spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

3. 4. 2019

STALIŠČE DRUŠTVA PREVAJALCEV IN TOLMAČEV SLOVENIJE O SMERNICAH ZA JAVNO NAROČANJE STORITEV PREVAJANJA, TOLMAČENJA IN LEKTORIRANJA Z DNE 3. 1. 2019

Pripombe na besedilo smernic z dne 3. 1. 2019 pošiljamo v imenu Društva prevajalcev in tolmačev Slovenije (DPTS), ki združuje poklicne prevajalce in tolmače. Delamo v svobodnem poklicu ali smo zaposleni na delovnih mestih prevajalcev in tolmačev, večina ima tudi licenco sodnega tolmača. DPTS deluje izključno kot društvo in nima agencijske dejavnosti, torej nismo v konfliktu interesov na področju javnega naročanja. Glavni cilj smernic je ozaveščanje naročnikov, ki so proračunski uporabniki iz javne uprave, državnih podjetij ipd. in so zaradi nepoznavanja področja pogosto nevešči naročanja storitev, ki so predmet teh smernic. Želimo si predvsem smernic, ki bi naročnikom nudile dovolj informacij za razumevanje našega področja, in tudi, da bi prevajalcem in tolmačem posameznikom zagotavljale možnost sodelovanja na javnih razpisih, kar bi povečalo sledljivost storitev prevajanja, tolmačenja in lektoriranja.[1]

Želimo opozoriti na naslednje točke:

1) Sledljivost storitve

Verjamemo, da je za izboljšanje razmer ključna sledljivost storitve, in prosimo, da Ministrstvo za javno upravo v smernice umesti načela, ki v zvezi s sledljivostjo storitev sicer veljajo na področju javnega naročanja. Trenutno je na našem področju sledljivost zagotovljena le v nekaterih primerih, na primer na razpisih Generalnega sekretariata vlade RS, v primerih drugih proračunskih uporabnikov pa naročnik zelo težko izve, kdo zanj prevaja.

Zaradi interakcije med naročnikom in prevajalcem sledljivost prevajalca povečuje kakovost prevoda, hkrati pa zagotavlja, da je prevod res naredil tisti, ki je bil izbran na razpisu na podlagi meril. Sledljivost hkrati zagotavlja varnost podatkov, ki je, sodeč po vsakoletni anketi EU, ena od vse pomembnejših zahtev naročnikov.

2) Koncept ekonomsko najugodnejše ponudbe in njegove makroekonomske posledice za državo

V 84. členu Zakona o javnem naročanju (ZJN-3, Ur. l. RS, št. 91/15 in 14/18) je določeno, da naročnik odda javno naročilo na podlagi ekonomsko najugodnejše ponudbe. Ozka razlaga te določbe, po kateri gre za izbor najcenejše ponudbe, je na področju prevajanja in tolmačenja v zadnjih desetih letih imela negativne posledice tako za naročnike kot za prevajalce in tolmače. Naročniki, ki potrebujejo kakovosten prevod zahtevnih besedil, tega več ne dobijo, ker so se usposobljeni in registrirani prevajalci in tolmači rajši posvetili strankam, sposobnim plačati ceno, ki prevajalcem in tolmačem omogoča normalno preživetje. Trg je postal zelo segmentiran. Javna

[1] V nadaljnjem besedilu se osredotočamo predvsem na prevajanje in tolmačenje, ker so naši člani registrirani za ti dve dejavnosti, le redki so tudi lektorji.

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si
spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

naročila dobijo v glavnem agencije, ki svoj prevladujoč položaj izkoriščajo za ustvarjanje dobička, delo pa posredujejo tistim, ki so primorani delati za najnižjo ceno. S tem se ustvarjajo prekarne zaposlitve, poklic prevajalca in tolmača pa pogosto opravlja kdorkoli brez ustrezne izobrazbe in registracije, saj nadzora na tem področju tako rekoč ni.

V boju proti prekarnemu delu je trenutna vlada napovedala številne ukrepe, eden od njih bi moral biti tudi ta, da že pri pripravi smernic in zakonodajnih aktov dobro premisli njihov koncept, ki mora biti tak, da ne bo nehote generiral prekarnega dela. Ni namreč mogoče pričakovati, da bo Inšpektorat za delo RS lahko sankcioniral vse nepravilnosti, ki jih ustvari sistem.

Izkušnja poklicnih prevajalcev in tolmačev, ki na slovenskem trgu delujemo vse od osamosvojitve, je, da se je obseg prekarnega dela na trgu prevajanja in tolmačenja povečal prav po uvedbi javnega naročanja, saj se z razpisnimi pogoji, kakršne določijo naročniki, *de facto* daje prednost agencijam ter se diskriminira samostojne prevajalce in tolmače. Po osamosvojitvi in do predsedovanja Slovenije Svetu EU smo samostojni prevajalci in tolmači lahko delali neposredno za proračunske uporabnike, po uvedbi javnega naročanja pa so naročniki začeli preveč poudarjati ceno ter od izvajalca zahtevati večje količine prevedenih strani na dan in obvladanje večjega števila jezikov in jezikovnih kombinacij, kar je neupravičeno prizadelo prav našo kategorijo.

Menimo, da bi država morala spodbujati zaposlitve, ki prevajalcem in tolmačem omogočajo ustrezno plačilo dela in plačilo davkov ter prispevkov v državni proračun, saj si bo s tem v prihodnosti zmanjšala javnofinančno breme. Sistem, kot je zdaj, na dolgi rok povečuje število prevajalcev in tolmačev, ki bodo v starosti zaradi nizkih dohodkov ali nizke pokojnine odvisni od pomoči države. Naloga države je, da prepozna problematiko, ki nastaja v praksi, in da v skladu z odgovornostjo, ki jo ima do družbe, področje uredi, predvsem pa, da z zgledom usmerja v izboljšanje prakse, v tem primeru na področju javnega naročanja storitev prevajanja in tolmačenja.

V sedanjem sistemu proračun trpi tudi zato, ker je treba prevode najcenejšega ponudnika pogosto popravljati, bodisi interno bodisi drugače, tako da je končna dejanska cena prevoda lahko zelo visoka.

Sistem je z vidika države neučinkovit še zato, ker diskriminira zavezance za plačilo DDV, ki v državni proračun prispevajo več prispevkov in davkov. Sedanji sistem diskriminira domače prevajalce na osnovi njihovega davčnega statusa, saj morajo zavezanci za DDV, da bi bili konkurenčni, delati za nižjo ceno na enoto, in daje prednost tujim izvajalcem.

3) Vzpostavitev nacionalnega seznama samostojnih prevajalcev in tolmačev pri večjih naročnikih, kot je Generalni sekretariat vlade

Dejstvo je, da s trenutnim stanjem nismo zadovoljni samostojni prevajalci in tolmači, ker pod obstoječimi razpisnimi pogoji ne moremo delati za javni sektor – delo za javni sektor je za nas prestižno, dobra referenca, zanesljivo plačano ter nenazadnje vir novih znanj in zanimivo. Iz javnih nastopov nekaterih naročnikov vemo, da zaradi kakovosti prejetih prevodov pogosto niso zadovoljni niti oni, saj si ne morejo izbrati prevajalca ali tolmača specialista za svoje področje. Obžalujemo, da pred pripravo smernic ni bila narejena analiza trenutnih razmer – predvsem

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si
spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

stopnja zadovoljstva naročnikov v javnem sektorju s prevodi agencij ter samostojnih prevajalcev in tolmačev.

Obstaja več možnih rešitev, ena bi bila nacionalni seznam ali katalog prevajalcev in tolmačev, ki bi ga večji naročniki, kot je Generalni sekretariat vlade (GSV), sestavili na podlagi izpolnjevanja splošnih pogojev, izobrazbe, delovnih izkušenj ter morda rezultatov testiranja prevajalcev in tolmačev. Cena bi predstavljala največ 20 % točk, ki bi jih dosegel posamezni prevajalec ali tolmač. Dinamični seznam samostojnih prevajalcev in tolmačev bi vodil GSV, naročniki in pristojne službe pa bi preverjale kakovost storitev prevajanja in tolmačenja in v skladu z ugotovitvami preverjanja vplivale na razvrstitev prevajalcev v katalogu. V vsakem trenutku bi bilo znano, kdo je naredil prevod in kdo je odgovoren za varstvo podatkov. Katalog bi bil na voljo vsem proračunskim uporabnikom. Vzpostavili bi sistem, ki bi zagotavljal, da vsak lahko dobi delo, da pa imajo prednost prevajalci, ki zagotavljajo boljšo storitev (kakovost prevoda, spoštovanje rokov itd.). Določili bi lahko tudi zgornji letni limit vrednosti naročila po prevajalcu ali tolmaču, npr. 20.000,00 EUR. Ko bi bil ta dosežen, bi bil prevajalec oziroma tolmač razvrščen na konec seznama v katalogu, delo pa bi dobili drugi.

4) Pripombe na besedilo

2.2 Uporabljeni izrazi

a) Str. 5: Pregledovalec ne more biti kdorkoli. Lahko bi se zgledovali po merilih Združenih narodov in določili, da mora imeti pregledovalec vsaj 5 let prevajalskih izkušenj.

b) Opredelitev tolmača in tolmačenja
Str. 5–6: Že v novembrskih pripombah smo natančneje opredelili tolmačenje, a je v januarski verziji to bilo, žal, prečrtano. Jasno mora biti opredeljeno, da se tolmačenje deli vsaj na simultano in konsekutivno tolmačenje. Pri simultanem tolmačenju tolmač prenese sporočilo izvirnega jezika v ciljni jezik medtem, ko govorec izvirnega jezika govori. Ta način se največkrat uporablja na konferencah, pri čemer tolmač sedi v kabini, posluša govornika prek slušalk in ga tolmači po mikrofonu. Pri konsekutivnem tolmačenju pa se tolmači šele, ko govornik konča smiselno sklenjen sklop oz. ko preneha govoriti. Tolmač si s tehniko zapisovanja lahko olajša prenos daljšega govora v ciljni jezik. V obeh primerih lahko en tolmač dela največ 30 minut, nato ga zamenja kolega, s katerim dela v paru. Obstajajo sicer še druge vrste tolmačenja (šepetano tolmačenje, prevajanje na vpogled, tolmačenje v skupnosti itd.), a opredeliti je treba vsaj konsekutivno in simultano tolmačenje.

c) Str. 6: Zakaj sta prečrtana »strokovni pregled« in »strokovni pregledovalec«? Izraza bi lahko nadomestili s »strokovni lektor« in »strokovno lektoriranje«. Oboje je nujno v primeru zahtevnih tehničnih in drugih strokovnih besedil, kjer mora specialist za določeno področje strokovno pregledati besedilo. Strokovni pregledovalec ne opravlja enakega dela kot pregledovalec.

4. Tehnične specifikacije, 4a) prevajanje

d) Str. 10: »Povprečje prevedenega besedila na dan se namreč giblje med 2000 in 2500 besedami.« To je previsoka dnevna norma za samostojnega prevajalca. Če prevajalec prevaja besedila s področja, ki ga dobro pozna, in ima podobna besedila že shranjena v

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si
spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

prevajalskem spominu, lahko sicer prevede več, kot če se z določeno vrsto besedila sreča prvič. Kakovostno je mogoče narediti največ 5-7 strani na dan, torej od 1250 do 1750 besed oz. 7500-10.500 znakov brez presledkov. Tu so všteti tudi dnevi, ki jih prevajalec namenja terminologiji, izobraževanju in administrativnim opravilom, pa tudi dnevi, ko zaposleni koristijo letni dopust ali bolniško, torej je dejanska dnevna norma višja.

Na ustreznih razpisih EU velja, da je eno leto zaposlitve na delovnem mestu prevajalca enako 1.000 prevedenih strani. Če vemo, da je v enem letu cca. 250 delovnih dni, to pomeni celo 4 strani na dan. Kot rečeno, prevajalec poleg samega prevajanja opravlja tudi druga strokovna in administrativna opravila, ima pravico do prostih dni ali pa zboli.

5. Pogoji za sodelovanje

e) Str. 11: »V postopku javnega naročanja storitev prevajanja in tolmačenja oz. lektoriranja lahko sodelujejo le ponudniki, ki imajo priglašeno/registrirano ustrezno šifro dejavnosti po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD).« Dejavnost *prevajanje in tolmačenje* ima po standardni klasifikaciji dejavnosti šifro 74.300.

5.2 Ekonomski in finančni pogoji

f) Str. 12: Samostojni prevajalci in tolmači nekatere od naštetih pogojev težko izpolnjujemo (zavarovanje poklicne odgovornosti, če smo normirani zavezanci, nimamo računovodskih izkazov in ne moremo predložiti podatkov o razmerju med sredstvi in obveznostmi itd.), zato predlagamo, da se označeni del črta. Dodati pa je treba poravnavo vseh davčnih obveznosti in obveznosti, ki izhajajo iz socialnega zavarovanja.

5.3. Tehnična in strokovna sposobnost

g) Str. 12: Dobro je, da je delo razloženo na podlagi podjemnih ali avtorskih pogodb in da so opredeljeni znaki delovnega razmerja. To naj v smernicah ostane. Naročniki morajo biti o tem poučeni, saj bodo le tako na nepravilnosti lahko opozorili delovno inšpekcijo.

h) Str. 13: Če resno govorimo o sledljivosti storitve, potem mora biti navedeno tudi strojno prevajanje. Prav je, da se naročnike seznani s tovrstnim prevajanjem in kaj to zanje lahko pomeni. V primeru strojnega prevajanja je prevod nujno pregledati in naročnik mora imeti možnost izvedeti, kdo je pregledovalec.

5.3a Posebnosti pri storitvah prevajanja

i) Str. 14: Izobrazbo je treba jasneje opredeliti, ne le s primeri preteklih razpisov. Predlagamo, da se zapiše: »Prevajalec mora imeti predbolonjsko univerzitetno izobrazbo ali končan bolonjski magistrski študijski program.«

j) Str. 14: »Med drugimi velja kot ustrezno dokazilo o znanju tujega jezika tudi potrdilo Filozofske fakultete, za pridobitev katerega zadošča zgolj kratek ustni preizkus z lektorjem tujega jezika, na katerem kandidat dokazuje samo osnovno znanje tujega jezika.« To je komentar, ki naj gre ven iz besedila.

k) Str. 15: Pogoj bi moral biti tudi ta, da je fizična ali pravna oseba registrirana za opravljanje dejavnosti 74.300 – prevajanje in tolmačenje. Pri pravni osebi morajo biti za to dejavnost registrirani tudi tisti, ki opravljajo storitve na drugi podlagi, ki ni pogodba o

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si
spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

zaposlitvi (na primer avtorska pogodba, podjemna pogodba, s.p., samozaposleni v kulturi itd.). Tako se izognemo sivi ekonomiji.

l) Str. 15: Protestiramo, ker je za ocenjevanje prevodov predvidena komisija za ocenjevanje besedil pri Združenju prevajalskih podjetij GZS. Gre za očiten konflikt interesov. V kakršnikoli komisiji za ocenjevanje prevodov bi morali biti predstavnik društev prevajalcev in tolmačev ali lektorjev, predstavnik oddelkov za prevodoslovje iz Filozofske fakultete v Ljubljani ali Mariboru, ali drug strokovnjak za prevodoslovje z vsaj 10 letnimi izkušnjami, lahko pa tudi predstavnik agencij.

m) Str. 16: Če imajo tudi naročniki prevajalsko orodje, s katerim lahko ujemanja preverijo, lahko to ostane. Nekatere naročnike pa bo ta tabela zmedla.

n) Str. 16: Standarda ISO-17100:2015 in ISO-9001:2008 uporabljajo le agencije, ne pa tudi posamezniki. Samostojni prevajalci in tolmači pogosto prosimo kolege za pregled po »načelu štirih oči«, za lekturo se obrnemo na lektorje, za strokovni pregled pa na strokovnjake s posameznih področij.

6. Merila

o) Str. 17: »ekonomsko najugodnejša ponudba« je lahko zavajajoča. Glej razlago zgoraj o makroekonomskih posledicah, ki jih zaradi tega koncepta trpi država. Naj navedemo primer prvega in drugega javnega razpisa za storitve prevajanja v okviru Službe Vlade za evropske zadeve (SVEZ) pred pridružitvijo EU. Takrat so prevajalce izbrali na podlagi splošnih in strokovnih meril ter testa, nakar so tej skupini ponudili enotno ceno.

6.1 Merila

p) Str. 17: Ali se bodo merila morda razdelila po posamezni storitvi?

q) Str. 18: Sistem kakovosti na podlagi ISO 9001 imajo lahko le agencije. Praksa kaže, da je kakovost prevodov agencij pogosto slaba kljub sklicevanju na te standarde.

r) Str. 19: Kot je omenjeno zgoraj, predlagani sistem diskriminira domače prevajalce, tolmače in lektorje na osnovi njihovega davčnega statusa, ker morajo zavezanci za DDV delati za nižjo ceno na enoto, in daje prednost tujim izvajalcem. Upoštevati je tudi treba, da se DDV, ki ga plača npr. eno od ministrstev, vrne v državni proračun.

Samostojni izvajalci – prevajalci

s) Str. 19: Predlagamo nacionalni seznam oz. katalog prevajalcev in tolmačev, kot je opisan v točki 3) zgoraj. V tem razdelku je treba še enkrat poudariti, da za naročila do 20,000.00 EUR javno naročilo ni potrebno.

7. Pogodbena določila

t) Str. 21: Na koncu drugega odstavka bi dodali: »Pri javnem naročanju na tem področju je treba predvsem paziti, da se z javnimi naročili nehote ne ustvarja prekarnega dela.«

Društvo
prevajalcev in
tolmačev Slovenije

Dalmatinova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta:info@dpts.si

spletna stran: www.dpts.si
telefon: 051 813 633, 031 510 898

8. Neobičajno nizka ponudba
   u) Str. 23: To bo treba natančneje opredeliti; kaj pomeni strošek dela; težava je v tem, da je cena v primeru s.p. ali prevajalca in tolmača s statusom kulturnega delavca končna cena, ki jo prevajalec dobi; pri agencijah je to drugače, ker končna cena, ki jo prevajalec dobi, sploh ni znana. Posrednik lahko naročniku ponudi korektno ceno, pri tem pa prevajalec še vedno dobi neobičajno nizko plačilo. To je seveda povezano s kakovostjo prevoda, uveljavljeni prevajalci za takšno ceno namreč ne delajo.

DRUŠTVO PREVAJALCEV IN TOLMAČEV SLOVENIJE

Petra Česen
članica Izvršnega odbora DPTS

Barbara Rovan
predsednica DPTS